

Zoper izmišljeno zgodovino

Cicero je nekoč zapisal: "*Nihil tam absurde dici potest quod non dicitur ab aliquo philosophorum.*" Marčni pogovor s trojico sodobnikov demantira starodavnega modrijana. Vsekakor je mogoče reči še marsikaj absurdnejšega od vsega, kar je prišlo iz ust filozofov.

Najprej se gre ustaviti ob namigovanju, da so trije zgovorni sodobniki konceptualni inovatorji. Niso. Zgodovina Slovencev iz leta 1979 prav tako kot njihovo pisanje tematizira kamene in kovinske dobe ter antiko. Da trojico sodobnikov zanimajo vsi ljudje, ki so kadar koli bili pri nas, nemara celo drži, vendar tega ni videti. Če bo ljubeznivi bralec *Slovenske zgodovine* v njej poskusil poiskati vesti o Romih, mu bo takoj jasna zgolj platonična narava Štihove, Simonitijeve in Vodopivčeve radovednosti za slehernika.

Štihov koncept je v bistvu izdelal že župnik Richard Knabl, ki je po Mommsnovem mnenju znanosti več prispeval s kratkimi nogami kakor s trdo bučo. Ta nemškonacionalno angažirani starinoslovec je trdil, da Slovencev do Janeza Nepomuka Primica ni bilo. Da so jih že prej detektirali Primož Trubar, Janez Svetokriški, Jernej Basar, Franc Mihael Paglovec, Janez Žiga Valentin Popovič, Jožef Hasl in številni drugi, zanj ni bilo pomembno. Za Štiha tudi ni. Z obstojem Slovencev ima načelne težave celo še v 17. stoletju, kar dokazuje z govorjenjem o Valvasorju. Kakšna komedija! Po Štihu Slovencev naj ne bi bilo zaradi enega plemiča, njegov tovariš Vodopivec pa daje vedeti, da je za obstoj naroda bistveno kmetstvo, ki naj

bi pri nas in v Franciji postalo nacionalno zavedno šele v dobi železnic. Če bi bili aktivni poljedelci in živinorejci najbolj mobilen del prebivalstva, bi to načeloma bilo mogoče, a težava je v tem, da niso bili. Za obstoj slovenskega naroda in zavesti o njem železnice vsekakor niso bile bistvene. Naši kmetje so množično zahtevali zedinjeno domovino že leta 1848 tudi na področjih brez vlakov. Da prej niso mogli izreči svoje volje, je pa jasno, saj je Avstrija ob koncu razsvetljenskih reform postala policijska država z ostro cenzuro. A tudi v Franciji imajo železnice kot tvorke naroda velike tekmece v Napoleonu I. in III., pa v ministru Victorju Duruyu ...

Priznati je treba, da Štih svoje neznanstvene pristranskosti niti ne skuša prikriti. Ima težave z govorjenjem o Slovencih v srednjem veku, prav lahko pa beseduje o Karniolcih. Enih in drugih niti ne skuša obravnavati z enakimi vatli. Prebivalci Karniole, ki je pri Pavlu Diakonu jasno označena kot "*patria Sclavorum*" – torej domovina ljudi, katerih ime ne izvira iz te starodavne ozemeljske enote –, so lahko skupnost, Slovenke pa v srednjem veku ne bi smele biti njen ženski segment. Pa čeprav so vsekakor bile na sceni. Ena od njih, Marina iz Dekanov, je v 15. stoletju celo v pisnem viru označena kot Slovenka. Zelo poveden je tudi Trubar. Ime ljudi, ki jim pripada – tj. Slovencev –, namreč zapiše v dveh oblikah. Ena je knjižna, z refleksom e na mestu praslovanskega jata, druga pa sledi diftongičnemu stanju v dolenskih govorih. Če bi si ime rojakov sam izmislil, bi te dvojnosti ne moglo biti. Da pa za Trubarja Slovenci niso isto kot za ljudi 19. in 20. stoletja Slovani, je videti iz njegovega razlikovanja med njimi ter Čehi in Hrvati. V reformacijski dobi torej ni bilo nejasnosti. Hrvati so v Trubarjevem opusu le enkrat, leta 1555 v samostojni izdaji *Matejevega evangelija*, navedeni med govorniki slovenskega jezika – a v tekstu, ki je podpisan z inicialkama V. in T. Slednja označuje našega reformatorja. Prva pa slej ko prej Petra Pavla Vergerija Mlajšega, tj. človeka, ki se je zavzemal, da bi prebivalci Jugovzhodne Evrope pri knjižnem jeziku sledili zgledoma Italije in Španije ter izvedli kulturno koncentracijo v širšem prostoru. Kje je torej vir označevanja Hrvatov za slovensko govoreče leta 1555, je jasno. Ne pri Trubarju.

Da Štih rad razdre kakšno šegavo, kaže njegovo razglabljanje o možnosti, da bi bil Neron italijanski cesar. A bodimo duhoviti še v obratno smer in se vprašajmo, ali bi lahko bil Petrarca rimski pesnik. Marsikaj je napisal v latinščini, tj. v jeziku književnosti, ki je cvetela v avgustejskem in antoninskem imperiju. Pa vendar to ni resna možnost. Zatorej naj antika ostane, kar je, poznejši časi pa so nekaj drugega. Bi ne bilo renesans(e), če ne bi bili.

Štiš nadalje docira o internacionalnosti plemstva. Potem pa se zaplete in zatrdi, da je za aristokrate bistvena stanovska opredeljenost. S tem niti malo ne utrdi teze o modrokrvnem internacionalizmu, ki jo propagira. Ker govori na splošno – v kontekstu srednjeveške družbe (kot da bi stanovski red lahko “pokrivala” ta oznaka!) –, mu lahko rečem le, da ne pozna dokumentov davnih dni. Denimo Dalimilove kronike ali znamenitega pisma češkega kralja Otokarja Poljakom. V teh dveh tekstih bo vsakdo našel obilo srednjeveškega in vrh vsega še aristokratskega narodnega čustvovanja. Pa še marsikje drugje. Plemstvo je bilo večinoma transnacionalno, a marsikje je bilo tudi narodnostno opredeljeno. Internacionalizem je najbolje prepuštili marksistični teoriji. Za Štiha je očitno relevantna, za mnoge pa ni.

Med tezami sodobnikov iz marčne številke največjo zmedo ustvarjajo tiste, ki jih zagovarja Peter Vodopivec. Pred leti prodorni zgodovinar sedaj nikakor ne more dojeti, da Kopitar govori o svojih rojakih v drugačnem redu označevanja kot Trubar. Veliki slovničar namreč uporablja terminologijo “modrega abbeja” Dobrovskega. Prejšnji pisci te seveda niso mogli poznati. Slovenski protestanti so svoje rojake imeli za “folk”, to pa je termin, ki je pri Megiserju razložen tudi kot “*natio*”. Po drugi strani je Kopitar za narod štel Slované. Ti naj bi bili razdeljeni v “razrede” s svojimi “narečji”. A zaradi spremembe v redu opisovanja stvarnosti in slovarju se dejanskost ni spremenila – in tudi kontinuiteta se ni pretrgala. To dokazujejo kraji, ki so imeli v svojem imenu pridevnik “slovenski” ali “slovenji”. Ta oznaka se v Kopitarjevi dobi ni predrugačila. Prav tako ni dobila nobenega novega pomena.

Vodopivec trdi, da poteka polemična debata o oblikovanju predstav o slovenski jezikovni skupnosti. Kje pa? Bila je, a se je končala s polomom neukih ljudi, ki imajo težave s Slovenci v zgodovini. Ti so se potem začeli zbirati na ekskluzivnih tajnih srečanjih. Nanje vsakomur, ki bi se rad seznanil s paradigmatico in sintagmatico njihovega umovanja, ni mogoče priti. Prvi tovrstni shodi preverjenih kadrov so bili za tuj denar prirejeni v dneh med 29. in 31. marcem 2016 v soseščini dunajskega Stolpa norcev (“*Narrenturm*”). Zdaj se grozi celo že s periodičnim organiziranjem tiholazniških procesij, ki bodo posvečene izbrisovanju Slovencev iz preteklosti. Kaj vse povzroči strah pred svobodno diskusijo in argumenti! Zgodovina, ki je vredna svojega imena, pa je seveda še vedno emancipacijska in se ne boji dialoga z nikomer. Vodopivec bi sedaj rad iz šlamastike izvlekel zagovornike sebi ljubih tez in skuša ustvariti videz, da že sklenjena debata še poteka. Ni res! On jo začenja znova – in jasno je tudi, na kateri strani je sam.

Vodopivcu bi bilo prav, če bi se o naših prednikih govorilo in pisalo le kot o "slovensko govorečem prebivalstvu". A v istem intervjuju se tudi pripoveduje, da so ljudje pri nas obvladali več jezikov! Vodopivcu ljuba oznaka bi potemtakem bila zelo zavajajoča. Resen zgodovinar hoče stvari povedati jasno, ne pa delati zmedo. A proti Vodopivcu govori tudi znameniti polihistor Janez Žiga Valentin Popovič, ki celo v nemškem tekstu izpričuje, da so si njegovi rojaki že pred letom 1750 pravili Slovenci. Znameniti učenjak namreč piše (in to je pred leti večkrat navajal Janez Rotar): "*Mene Landesleute [...] nennen sich Slowenzi und ihre Muttersprache to Slowensko[.]*" O slovenščini kot materinščini – tj. jeziku, ki se kontinuirano prenaša iz roda v rod – pa je že v 16. stoletju pisal Andrej Savinec. Naši predniki niso spraševali ne Knabla, ne Vodopivca, ne Štiha, ali smejo biti Slovenci ali ne. Preprosto so to bili. Tudi med drugo svetovno vojno, ko so v Mariboru, Celju in nekaterih drugih mestih viseli plakati s stavkoma: "Ti nisi Slovenec! Ti si domoljuben Štajerc!"

Vodopivec nadalje pravi, da so stvari pri Trubarju nejasne, češ da še Vodnik in Kopitar za skupnost, ki ji pripadata, ne uporabljata slovenskega imena. To umovanje ni toliko zanimivo zaradi ignoriranja številnih zgodovinskih virov in pomembnega dela historiografije, kolikor je indikativno za avtorjevo koncepcijo. In ta – tako kot Štihova – ni izvirna. Najlepše ime ji je dal Janko Prunk z besedno zvezo "slovenski narodni vzpon". Gre za vizijo, da je bila najprej Pohlinova slovnica, od tod pa smo se dvignili do samostojne države. Tako sijajne rasti na svetu zlepa ni mogoče najti. Zares nejasno je le to, zakaj je Vodopivec nekoč polemiziral s Prunkovim konceptom. A dejansko smo bili prej in bomo tudi potem. Vsem zanikovanjem navkljub.

Žal se ne morem ustavljati ob slehernem zavajanju v besedah treh marčnih sodobnikov. Še manj z vso zmedo, ki so jo vnesli v *Slovensko zgodovino*. Zato bom Vodopivca opozoril le na to, da s sklicevanjem na Webra in njegovo študijo *Peasants into Frenchmen* iz leta 1976 ni dokazal ničesar. Vsaka zgodovina je unikatna. (Kdor hoče odkriti veliko historiografsko ime za to mislijo, se naj ustavi ob Johnu Lukacsu.) Da skuša Vodopivec iz razlag Eugena Josepha Webra, ki je bil eden najbolj "konkretističnih" (pragmatičnih) zgodovinarjev 20. stoletja, skovati model, s pomočjo katerega bi bilo mogoče kaj povedati o Slovencih, je zelo drzno početje. Slavni ameriški zgodovinar, ki je bil rojen v Bukarešti, namreč v navedenem delu govori le o modernizaciji Francije. Obširno, denimo, piše o vlogi cest in se ustavlja ob problematiki širjenja poštних uradov. Pa ob služenju vojaškega roka. In še ob mnogočem. Posega tudi v dobo restavracije in Drugega cesarstva. In danes že vemo, da vzpostavitev slednjega ni bila nasledek državnega

udara kmetov, saj je Louis Napoléon Bonaparte, ki mu dandanes nekateri – denimo Philippe Séguin – celo pritikajo vzdevek “*le Grand*”, dobil večino volilnih oziroma plebiscitarnih glasov tudi v številnih mestih. Hm, še v Sloveniji ni več mogoče računati z občim nepoznavanjem tuje historične literature!

Vasko Simoniti v intervjuju ne kaže intenzivnejše potrebe po reklamiranju svojega pisanja s šokantno ignoranco do stvarnosti. A ker nihče – kakor daje vedeti Montaigne – ni zaščiten pred možnostjo, da izvali nespametnost, ga tudi on tu in tam kar krepko pihne. Kar govori o deželni zavesti v 16. stoletju, velja kvečjemu za plemiče in v Trstu še za nekatere meščane (ki so se po tem, ko je v Bonomovi dobi probeneška “stranka” močno oslabela, kljub navezavi na habsburški okvir upirali premočni politični naslonitvi na zaledje); šol, ki bi jo razširile med kmete, tedaj še ni bilo. Je pa Simoniti na splošno pomirljiv. Nemara je to dediščina, ki jo je prinesel iz politike. Vendar pa lahko tudi sam uvidi, da niti svojih dveh tovarišev ne more spraviti s Slovenci. Tako se lahko na lastnem primeru prepriča, da ne drži njegova trditev o generacijskem pisanju zgodovine. Vsak je pri tem opravilu sam. In le kot posameznik je odgovoren za svoje delo.

ddr. Igor Grdina